

A ZSIDÓ NÉP ÉS PALESZTINA

DR. CHAIM WEIZMANN

a Cionista Világszervezet és a Jewish
Agency for Palestine elnökének

BESZÉDE

1936. november 25-ikén Jerusálemben
a Királyi Palesztina-Bizottság előtt

Fordította: Dr Osztern Lipót

Kiadja: a Magyar Zsidók Pro-Palesztina Szövetsége
Budapest, VI., Andrásy-út 67. I.
1937.

1936 november 25-én, szerdán jelent meg dr. Chaim Weizmann, a Cionista Világszervezet és a Jewish Agency for Palestine elnöke a Királyi Palesztina-Bizottság előtt Jeruzsálemben. Ezt a bizottságot a brit kormány 1936 augusztus havában nevezte ki. Tagjai voltak Lord Peel, a Lordok Házának tagja, Sir Horace George Montague Rumbold, Sir Egbert Laurie Lucas Hammond, Sir William Morris Carter, Sir Harold Morris és professzor Reginald Coupland.

Előterjesztését dr. Weizmann a Jewish Agency szervezetének és feladatkörének rövid ismertetésével kezdte, majd pedig a zsidóság álláspontját a következőkben fejtette ki:

Helyénvalónak tartom és engedjék meg, hogy röviden ismeressem önökkel annak a mozgalomnak alapvető tényezőit, amelyet önök előtt ma képviselni szerencsém van. Amiként szükségesnek tartotta a Bizottság, hogy megfelelő áttekintést nyerjen az itt folyó munka *fizikai* alapjai felől, akként méltóztassanak megengedni, hogy azokra a *szellemi* hatóerőkre irányítsam figyelmüket, amelyek a cionista mozgalom alaptényezői. Szíves türelmükkel nem fogok visszaélni.

A zsidókérdés.

Első sorban a zsidókérdést óhajtom önök előtt feltárni, úgy amiként az ma előttünk áll. A probléma kettős. Probléma, amelyet talán így lehetne leginkább jellemezni: „egy nép hontalansága”. Amikor hontalanságról beszélek, mindjárt megállapíthatom, hogy léteznek ugyan zsidó egyének és egyes zsidó csoportok, amelyeknek van otthonuk és néhol ez az otthon valóban nagyon kellemes. Gondoljunk csak néhány nyugateurópai kisebb zsidó közösségre, kezdve Anglián és folytatva dél felé: Franciaország, Svájc, Olaszország, Belgium, Hollandián: az itt élő zsidó közösségek összehasonlítva a Közép-, Kelet- és Délkelet-Európában lakó zsidókkal, igen kellemes viszonyok között élnek. A távolabb Nyugaton, Amerikában lakó zsidóság gazdasági és bizonyos mértékben politikai és lelki tekintetben oly körülmények között él, amelyek ott lehetővé teszik, hogy különös akadályok nélkül dolgozhassák és működhessék.

A kelet európai helyzet.

Ha azonban a Rajnánál, mint földrajzi határnál választóvonalat húzunk, úgy a Rajnától keletre ma mindenütt olyan gazdasági és politikai helyzetet találunk, amely — ha szabad magamat így kifejeznem és úgy vélem, hogy nem esem túlzásba — se nem élet, se nem halál. Ha a helyzet ma Európában olyan volna, mint volt 1914-ben, a világháború előtt s ha ma is nyitva állnának Európa és általában a világ útjai, miként akkor, úgy olyan mé-

retű zsidóvándorlás tárulna elénk, amely sokszorsan felülmúlná a háború előtti emigrációt, amely pedig nem volt csekély méretű. 1914-ben tudomásom szerint Oroszországból, mely akkor Lengyelországot is magában foglalta, mintegy 120.000 zsidó vándorolt ki. Nagyonbbrészt Amerikába emigráltak. Ott az ország hatalmasan fejlett iparában találtak elhelyezkedést. A bevándorló itt szinte közvetlenül megérkezte után már megtalálta exisztenciáját.

Lengyelország.

Ez — miként Mylord és a Bizottság igen tisztelt tagjai előtt bizonyára ismeretes — ma már nem lehetséges. A világ el van zárva. És csak a minap hallottuk Beck ezredes lengyel külügyminisztertől Genfben és saját hazájában, valamint Angliában számos interview során, hogy Lengyelországban egy millióval több a zsidó, mint amennyit az ország elbír. Nem vitatkozhatom e helyütt Beck ezredessel afelett, hogy miért éppen 1 millió *zsidó*. Hiszen ők is Lengyelország állampolgárai! Hiszen ők is jó ezer esztendő óta sorsközösségben élnek a lengyel néppel, ők is keresztülmentek azon a változatos sorson, amelyben a lengyel nemzetnek része volt. Ugyanúgy szolgálják Lengyelországot, mint egyéb lakossága: jól, rosszul, vagy jelentéktelenül. Miért mondják *épen öróluk*, hogy 1 millióval vannak többen a kelleténél? Bizonyos, hogy Beck ezredes előtt ép oly ismeretesek ezek az elemi tények, mint minden intelligens újságolvasó előtt. Mi tehát a teendő? Hová mehetnének? Van-e a világon hely, ahol képes volna 1 millió ember elhelyezkedni, bárkik legyenek is azok, zsidók vagy nem zsidók? A szegény lengyel paraszt azonban, aki talán tudatlan és nem képes olyan finoman disztिंगválni, amikor kormányának ezt a nyilatkozatát hallja, lehet, hogy akként fogja azt értelmezni: íme itt felesleges emberek vannak, akik mindenki útjában állanak, meg kell tehát tőlük valamilyen módon szabadulni!

Nem akarok e pontnál sokáig időzni. Nem fogom a Bizottság idejét hiábavalóan igénybevenni, hogy leírjam, mi történik Németországban. Túlságosan ismeretes mindaz, semhogy behatóan kellene vele foglalkoznom. íme ez a helyzete mintegy 3,600.000 zsidónak! Lengyelországnak valamivel több mint 3 millió lakosa van, Németországban 1932-ben vagy 1933-ban mintegy 600.000 zsidó élt, amely szám azonban azóta csökkent.

Menjünk tovább és vegyük számba Románia, Lettország, Litvánia és Ausztria zsidóságát; gyakorlatilag ugyanezt a képet

kapjuk és így semmiképen sem túlzás, ha azt állítom, hogy ma — nem szólva Perzsiáról és Marokkóról és oly országokról, amelyek zsidóságáról csak nagyon kevés és nagyon bizonytalan hírt hallunk — a világ fentemlített részein *6 millió ember* arra van ítélve, hogy olyan helyen legyen összezsúfolva, ahol nem tekintik kívánatos elemnek; *6 millió ember*, akik számára a világ oly országokra van felosztva, amelyekben nem tudnak élni, vagy amelyekbe nem engedik be őket.

Oroszország.

Csak néhány szót Oroszországról: Oroszországban kb. 3 millió zsidó él. Ezekkel ma csak nagyon laza kapcsolatunk van. Oroszország ezidőszert lezárt terület. A helyzet ott — úgy vélem — anyagi tekintetben javult és pedig annak következtében, hogy sokan, akik Oroszország mai társadalmi struktúrájába nem tudnak beleilleszkedni, eltűnőben vannak. Ezek úgy látszik vagy elpusztultak már, vagy pedig ezen az úton haladnak. Oroszország régi zsidó közösségei: a kultúra, a tanulás, a vallás tiszteletreméltó hagyományaival elpusztultak. A fiatalabb zsidó nemzedék a 170 millió orosz között szóródott szét és hovatovább az ott kialakult vagy kialakulóban levő társadalmi rendben oldódik fel. De úgy, ahogy mi értelmezzük a zsidóságot, ez az embercsoport Oroszországban eltűnőben van.

A cionizmust Oroszországban üldözik, mert 'ellenforradalmi mozgalmat, a brit imperializmus segítő társát látják benne. Időről időre kiszökik onnan egy-egy cionista — fiatalabb emberek — s talán lesz alkalma a tisztelt Bizottságnak e fiatal orosz-zsidó férfiak és nők néhány csoportját látni, akik nagy áldozatok és nagy életveszély között jöttek ide Oroszországból. Reguláris zsidó bevándorlás azonban; Oroszországból Palesztinába nem létezik. Nagy fáradozás után sikerült 1000 vagy 1200 zsidó családot kihozni, akik le voltak tartóztatva és szibériai börtönökben sínylődtek. Mindig újra és újra megkíséreljük, hogy jelentékeny nehézségek között kimentsük a zsidókat onnan Palesztinába; lényegében azonban az orosz zsidóság megszűnt a világ zsidóságának tagja lenni. Hivatalos antiszemitizmus valóban nincsen Oroszországban. Az antiszemitizmus ott államellenes bűncselekményt jelent. Általánosságban azonban túlkeveset tudunk mindarról, semhogy átgondolt ítéletet mondhatnók e tárgyban. De Oroszországot figyelmen kívül hagyva, úgy gondolom, hogy ez a rövid ismertetés,

amelyet, néhány nyugati közösségtől eltekintve, a világ többi részeiben élő zsidóság szörnyű helyzetéről nyújtottam, lényegileg helyes, s — ha szabad ezt mondanom — talán a valóságnál még kedvezőbbnek tünteti fel a zsidóság helyzetét.

Világprobléma.

Meg vagyunk győződve róla, hogy ez a probléma nem csupán a zsidóságra tartozik. Ha szabad mondanom, igen nagy jelentőségű világprobléma ez. Természetesen elsősorban a zsidó közösséget érinti, másodsorban azonban a világ ama részének helyzetét is, amely a háború óta a politikai és szociális élet új kialakulásának színtere, de mindezideig sem politikailag, sem gazdaságilag nem erősödött és nem érett meg.

Az a 6 millió zsidó, akiről beszéltem, arra van ítélve, hogy egyik napról a másikra tengődjék. Ez a tömeg nem tudja ma, mi lesz vele holnap és itt nem beszélek a szervezett antiszemitizmusról és felteszem, hogy a gazdanép barátságos magatartást tanúsít. Ellenben vannak objektív, tisztán objektív okok, amelyek a világ ama részeiben oda vezetnek, hogy a zsidó közösséget szétmorzsolják, a világ partrasodort hordalékává tegyék és gazdaságilag úgyszólván porráőröljék.

Amikor mindezt elmondom, távol áll tőlem, hogy az önök érzelmeire hassak; de mindez nem eléggé ismeretes. Bár általánosan tudják, hogy a zsidó nép helyzete nem nagyon szerencsés, mégis kevésbé értik, hogy mi e nép nyomora és ezért engedtem meg magamnak, hogy e témával részletesebben foglalkozzam. Elvégre is 6 millió ember sorsáról van szó! A fiatal emberekre gondolok és e pillanatban nem foglalkozom az öregekkel, összehasontom ezeknek a fiatal embereknek sorsát — én magam is ebből a szociális rétegből származom — más fiatal férfiaknak ée nőknek, mondjuk Anglia szükségét szenvedő területein élőknek szintén nem irigylésre méltó sorsával. Angliában számos fiatalember él, kiknek lelkiállapota nem nagyon szerencsés; fiatalemberek, akik tudják magukról, hogy *feleslegesek*. Hogy nem találnak foglalkozást, hogy számukra nincs meg az emberi lénynek az az elemi joga, hogy dolgozhassák és kezének vagy agyának munkájából élhessen.

Ezeknek helyzete eléggé tragikus; mégis legalább érezhetik Durhamban vagy Newcastleban, hogy *egy állam áll mögöttük*, amely végső esetben, amennyire lehetséges, gondoskodik róluk.

Számukra van remény. Számukra adódhatik lehetőség. A munkanélküliség csökkenőben van, majd csak rájuk is kerül a sor. És az ember sok szenvedést bír el, ha reményt lát. Nem áll ez azonban azokra a tömegekre, ama 10.000, ama 100.000, ama 1.000.000 fiatal férfire és nőre, akik Közép- és Kelet-Európában sínylődnek. Számukra nincsen kivezető út; nem képesek munkát találni; nem veszi körül őket barátságos légkör; senki sem tartja magát rájuk nézve illetékesnek. El vannak kárhozthatva, el vannak keseredve, kétségbe vannak esve.

Kora fiatalságom óta harcoltam a zsidóságban fellépő destruktív áramlatok ellen; de csaknem lehetetlen a most leírt helyzetben élő fiatalabb nemzedék körében megakadályozni a destruktív törekvéseket, ha ezeknek a fiatalembereknek nem adják meg a reményt, hogy egy napon, a távol jövőben egy az öt közül, egy a tíz közül, vagy egy a húsz közül is valahol menedéket fog találni, ahol dolgozhatnak, ahol élhet, ahol felegyenesedhetik és nyíltan nézhet a világ és embertársai szemébe. Nem csoda, ha a világnak ebben a részében egy Palesztinába szóló certifikátum a legnagyobb szerencsét jelenti. Egy a húsz, vagy egy a harminc közül kaphatja csak meg és mégis megváltás ezeknek az embereknek. A szabadságot, az élethez, a munkához való lehetőséget jelenti s ezért figyelnek oly feszülten mindarra, ami itt történik; arra, hogy nyitva maradnak-e, avagy be fognak-e zárulni Palesztina kapui?

Azt hiszem eleget ezóltam erről. Külön kellene tárgyalni, ki-merítő statisztikát kellene adni annak a megmagyarázásához, hogy miként állott elő ez a helyzet. De legyen szabad önöknek illusztrálásképpen egy-két példát felhozni. Vegyük Lengyelországot. Amíg Lengyelország az orosz birodalomhoz tartozott, mint annak nyugati része, a birodalomnak leginkább iparosított része volt; úgy-szólván hidat alkotott Oroszország végtelen, félig keleti része ée Európa nyugata között. A zsidók ezen a hídon éltek. Kereskedelemmel, iparral, kézművességgel foglalkoztak, főképen kisiparral. Ezrével voltak ilyen kisipari üzemek és talán nem túlzók, ha azt mondom, hogy a nagy centrumokban, Varsóban, Lodzban és Lublinban legkevesebb 100.000 család élt, amely a nyugateurópai ipar standard-jéhez viszonyítva kissé primitív ipart teremtett, de ez az ipar az akkori orosz viszonylatban szükségszerűség volt. Zsidó kezekben volt a konfekcióipar; a kis- és nagy textilipar szintén zsidó ipar volt és sok más is. Nem vagyok ipari szakértő, de amennyit ifjabb éveimben láttam és amennyit minderről olvasni lehe-

tett, ezek az iparok legkevesebb 100.000 családot foglalkoztattak, ha nem többet. Ennek a termelésnek, amely olcsó volt s részben az ú. n. „izzasztó” iparokból származott s európai standardhez viszonyítva nem volt gazdaságos, piacait Oroszország végtelen területei alkották. A zsidó gyáros, vagy az ú. n. gyáros árui a Kaukázusig, sőt a kínai falig fekvő területeken árusította; egész Szibéria nyitva állott előtte. Nem volt jövedelmező piaca, de meg lehetett belőle élni. A háború kitörésével és a vámfalak felállításával és Szovjetország megalakulásával szinte egy éjjel eltűnt ez a piac és ezek az iparok, amelyek kelet felé irányultak, nem változtathattak irányt nyugat felé, mert itt Németország állt szemben és ez az aránylag gyenge ipar nem volt képes a német piaccal felvenni a versenyt. Így ezek az emberek üzemeikből, foglalkozásukból kiestek.

Hozzájárult ehhez még egy másik tényező is. A lengyel nemzeti állam alakulásával együtt kialakult a lengyel középosztály, amely egyre öntudatosabb lett. Ezenfelül a lengyel parasztság a mezőgazdaság ottani mai helyzete folytán nagy tömegekben a városokba költözött. Azok a gazdasági funkciók, amelyeket a világnak ebben a részében azelőtt zsidók végeztek, ma a lengyelek kezébe mentek át az állam biztatásával és támogatásával, amely a fontosabb kereskedelmi ágakat monopolizálta. A szesz, a fa és a gabonakereskedelem hovatovább állami tevékenységgé válik.

Fokról-fokra — s ezt statisztikai adatokkal bizonyíthatom — kapcsolják ki ily módon a zsidókat és ez a tulajdonképeni értelme Beck ezredes ama kijelentésének, hogy Lengyelországnak 1 millióval több zsidója van a kelleténél. Kelleténél többen vannak, mert helyeiket a lengyelek foglalják el. Ugyanez a folyamat ismétlődik — talán valamennyire kisebb mértékben — más országokban, főleg a háború után alakult utódállamokban. Ez Mylord és tisztelt Uraim a zsidóság nagy részének a helyzete, a világnak ebben a részében.

Nyugateurópa.

Nyugatot tekintve, az anyagi, a gazdasági probléma ott nem oly kiéleződött, mint Keleten, mégis kevés kivételtől eltekintve, itt is nyugtalan érzés nehezedik az emberekre. Bizonyos, hogy egészen kellemes Angliában zsidónak lenni. Azonban az a nyugtalan érzés, amely korábban a Visztuláig kísérte az embert, ma már a Rajnáig követi, sőt azon túl is. Átterjed az angol csatornán és az

Atlanti óceánon. Még nem oly nyomasztó, hogy életünket tűrhetlenné tenné; azonban itt van, és ami Németországban történt, mené-tekél a nyugati közösségek számára is.

A németországi tragédia, Mylord, terjedelme szerint sokkal kisebb, mint a lengyelországi; még valamennyire elviselhető súlyú s ezenkívül a német zsidók gazdaságilag erősebbek; a lökésnek inkább képesek ellentállani, mint a lengyel zsidók, akik már csaknem egy évszázad óta szétmorzsolódnak, előbb Oroszországban, most pedig Lengyelországban. A német viszonyok tragikuma azonban az, hogy itt egy civilizált államban élő nyugateurópai közösségről van szó, amely ténylegesen a német élet integráns alkatrészét képezte és gazdasági s szellemi téren igen jelentékeny szerepet vitt; egy ősi közösségről, hiszen a Rajna melletti zsidó közösségek sokkal régiebbek, mint a porosz Németország! Nem akarok annál időzni, hogy ismertessem a német zsidóknak a modern Németország kialakulása körül végzett teljesítményeit. Internacionális nevek hosszú sorát tudnám megemlíteni. Egy napon azonban, csaknem egy éjjelen át, mindezt lerombolták. Előbb jött az intellektuálisak megsemmisítése, azután a kereskedők kerültek sorra s így ment ez tovább, tovább; Hitler és darabontjai pedig mondják, hogy nem fognak addig nyugodni, amíg az egész zsidó közösséget koldusbotra nem juttatják. Ez máról-holnapra jött reánk és természetesen intést jelent.

Én remélem, hogy ez az intés nem fog soha valóra válni; de intés, még a nyugati közösségek számára is; és időről-időre látható, hogy utánozzák Franciaországban, Angliában is, Amerikában is. Nyugtalanság szállta meg ezért az egész zsidóságot, — nem alap nélküli nyugtalanság. Remélem, hogy nem jutunk ennyire. Nagyon gyakran mondjuk magunknak: „de ez sohasem történhetik Angliában; ez sohasem történhetik Franciaországban.” Azonban, csak nemrég, Blumnak Franciaország miniszterelnökévé történt kinevezése alkalmával hallottam Párizs utcáin az ismeretes szót: „Le a zsidókkal! Mórt aux juifs!” Üres szólam lehetett csak, de semmiesetre sem volt kellemes.

Nyomasztó érzést vált ki; nyomasztó érzést, ha minduntalan elemzés tárgya vagyunk, ha minduntalan boncolnak s az elé a kérdés elé állítanak, hogy jogunk van-e élni? Szabad-e szerényen egy esetet felhoznom, amely éppen most jut eszembe? 30 év óta élek Angliában. Amikor azt az ostoba merényletet követték el a király ellen, hogy valaki revolvert szegzett feléje, — hat órán át

a tettes neve ismeretlen volt, a sajtó nem közölte a nevét, — ahány barátommal az utcán találkoztam, mindegyik azzal reagált a hírre: „az Isten szerelméért, remélhetőleg nem zsidó tette!” Bizony ez tipikus, jellemző a 'közöttünk uralkodó idegességre. Egyetlen angol sem érdekelte, s nem törődött azzal, hogy a tettet Smithnek, vagy Jonesnek, vagy Brownnak hívják. Mi azonban remegünk, még hogyha egy örült követne is el közülünk ily cselekményt, mert ezt a cselekményt mindannyiunk rovására írnák és mindannyiunkat vonnának érte felelősségre.

Az egyetlen megoldás.

Folytathatnám a mai zsidóság feszült helyzetének ismertetését; helyzete a világháború folyamán még súlyosbodott. A probléma lelki oldala pedig az, hogy mindenütt a legjobbat nyújtjuk és sok országban mégsem tekintenek bennünket ama közösségek integráns részének, amelyek körében élünk. Ez az érzés egyike ama okoknak, amely a zsidókat hosszú nemzedékeken át arra készítette, hogy a probléma megoldását keressék és helyzetüket a világon normalizálják, vagy — legalább egy bizonyos terjedelemig normalizálják.

Mi, Mylord, sajátosságunkat, identitásunkat meg tudtuk tartani, de egészen különleges identitásként, mely nem azonos más nemzetek identitásával. Amikor angol, vagy francia, vagy német emberről beszélnek, akkor vonatkozásba hozzák őt az illető állammal, ennek alkotmányával, nyelvével, irodalmával, történelmével, sorsközösségével. Amikor azonban a zsidó népről beszélnek, úgy bizonyos, hogy róla mint ioly népről beszélnek, amely mindenütt minoritás, seholsem majoritás; amely azokkal a népekkel, amelyek között él, bizonyos mértékben azonos és mégsem azonos. A zsidóság — ha szabad magamat így kifejeznem — *egy testét vesztett nép kóbor szelleme, testetlen lény és ezért kelt gyanút maga eUen, a gyanú pedig gyűlöletet szül!* Mégis csak kellene, hogy legyen a világon, Isten széles e világán hely, ahol szabadon élhetnénk, sajátosságunk szerint megnyilatkozhatnánk; ahol a civilizált világnak a magunk karaktere szerint, a magunk útjain szolgálhatnánk! Talán ily módon — amennyire önmagunkról van szó — jobbakká válhatnánk és más népekhez és nemzetekhez való viszonyaink normálisabbakká alakulhatnának. Nem volnánk kénytelenek állandóan védelmi helyzetben maradni, avagy — meg-

fordítva — támadásba átmenni, amiként ez minoritásnál, amely folyton védekezni kényszerül, mindenkor történni szokott.

Ne vegyük tőlem zokon, ha ezzel a problémával még egy kis ideig foglalkozom, de fontosnak tartom, hogy, amennyire csak lehetséges, megvilágítsam.

Az emlékezés népe.

Mi szülte vájjon a zsidóknak azt a különös mentalitását, melyet testéből kivetkőztetett szellemfélének próbáltam meghatározni; mi tette őket zárt egységgé, amely mégsem alkot a szó községes értelmében vett egységet, ahogyan „egységet” meghatározni szoktak.

Úgy vélem, hogy a zsidóság e különös helyzetének a világon főoka: Palesztinához való ragaszkodása. Keménynyakú nép vagyunk, mely jól tud emlékezni. Mi sohasem felejtünk. Szerencsétlenségünk ez, vagy szerencsénk?... Mi sohasem felejtettük el Palesztinát és az az állhatatosság, amely a zsidókat évszázadokon át és embertelen szenvedések hosszú láncolatán keresztül fenntartotta — elsősorban ennek a Palesztinához való fiziológiai és pszichológiai ragaszkodásnak köszönhető. Mi sohasem felejtettük el; mi sohasem mondtunk le róla. Mi túléltek babilóniai és római leigázóinkat. Mi súlyos harcokat vívtunk és Róma, amely a civilizált világ felét felemésztette, nem bírta a kis Judeát felemészteni. Ahányszor csak valamelyes lehetőség, a legkisebb lehetőség állott fenn, a zsidók visszatértek Palesztinába, ott megteremtették irodalmukat, felépítették falvaikat, városaikat, községeiket. Ha a Bizottság venné magának a fáradságot és tanulmányozná a zsidóságnak a római korszak utáni palesztinai történelmét és életét, úgy látná, hogy annak a tizenkilenc évszázadnak a folyamán, amely Palesztinának, mint zsidó politikai egységnek rombadöntése óta elmúlt — nem volt egyetlen évszázad sem, amelyben a zsidók ne tettek volna kísérletet arra, hogy oda visszatérjenek.

Tévedés, — ha szabad így mondanom, — hogy ez a tizenkilenc évszázad úgyszólván idősviatag lett volna. Sohasem volt ez így. Amidőn a zsidó közösség anyagi pillérei összeomlottak, a zsidók szívükben és agyukban hordozták Palesztinát, bárhová űzték is őket. Megnyilatkozott ez szertartásaikban és imáikban.

Londonban, az Eastendben a zsidó nyáron harmatért, télen esőért imádkozik; évszakai és ünnepei palesztinai évszakok és pa-

lesztinai ünnepek. Midőn Róma elpusztította országukat, a zsidó közösség szellemi vezére odaállt a római hadvezér elé és így szólt: „anyagi javainkat elpusztítottátok, de adjatok menedéket tanházaink részére.” Találtak is ily helyet; még ma is megvan; akkor nagy hely volt, ma egy jelentéktelen kis vasútállomás: Jabna: az egykori héber Jabne. Tanházak, főiskolák voltak ott s a zsidók folytatták ott intellektuális életüket, úgy hogy azok az iskolák úgyszólván szellemi otthonaivá lettek nemcsak a Palesztinái zsidóknak, hanem általában a zsidóságnak, amely azután Palesztináról lassanként letöredezett és az egész világon szétszóródott. A valóságos, a politikai Palesztina helyébe a zsidók szellemi Palesztinát emeltek, amely ledönthetetlen volt és ledönthetetlen maradt és Palesztina utáni sóvárgásuk kifejezést nyert egy hatalmas, nagy irodalomban, szent és profán, világi és vallásos irodalomban.

Később azután, ahányszor erre alkalom nyílt, nagy zsidó tömegeknek Palesztinába való vándorlása kezdődött. Midőn a zsidókat a 15-ik század végén Spanyolországból kiűzték, a világ minden tájéka felé vándoroltak. Kétszázezren közülük Kelet felé. Nem felejtettük el a fogadtatást, amelyben a mohamedán világ részesített bennünket. Törökországba jöttünk és Törökországból Palesztinába mentünk s itt virágzó községeket alapítottunk. Tibériás városát, amely akkor lakatlan romokban hevert, egy zsidó ember építette fel újra, akinek a török udvarnál nagy befolyása volt. Azzá lett akkor Tibériás, ami ma Tel-Aviv. Száz évvel később az arabok újra elpusztították, — akárcsak manapság történik — és újabb száz év múlva a zsidók megint felépítették. Négy nagy zsidó község alakult: Hebron, Jeruzsálem, Szafed és Tibériás. Ezek a zsidó tanuláshoz nagy központjaivá váltak s a semmiből néha nem kevesebb, mint 20.000 lakosú községekké fejlődtek. A legsötétebb korszak, amikor Palesztina úgyszólván a mélypontra esett, a keresztes hadjáratok és a tatárjárás utáni idő volt. De ettől a száz vagy százhusz esztendőől eltekintve, nem múlt el idő, hogy zsidók ne tettek volna kísérletet, nemcsak imákban, nemcsak vágyódásban, nemcsak szellemi és vallási erő kifejtésben, hanem valóságban és ténylegesen is arra, hogy Palesztinába juthassanak.

Messiánikus mozgalmak, félig vallási, félig világi jellegűek keletkeztek — a modern cionista mozgalom kevésbé racionális formái. Szmirnában egy zsidó: Sabbatai Cevi messiásnak kiáltotta ki magát. Egy látomásban azt a küldetést érezte meg, hogy

a zsidókat vezesse vissza Palesztinába. És Hollandiában, Angliában és Velencében zsidók — józanfejű kereskedők, bankárok, vállalkozók — e férfú köré sorakoztak. A nemzsidó világ is annyira meg volt győződve arról, hogy megérkezett a zsidók Palesztinába való visszatérésének ideje Sabbatai Cevi vezetése alatt, hogy ez volt az alapja annak a felhívásnak, melyet Cromwell intézett a zsidókhoz, hogy térjenek vissza Angliába. A hagyomány szerint ugyanis a Messiás csak azon a napon fog megjelenni, amikor teljes lesz a zsidók szétszóródása. Akkoriban Angliában nem volt zsidó. Ezért Cromwell felhívta a zsidókat, hogy térjenek vissza Angliába, hogy ekként szétszóródásukat befejezve a Messiás eljövételét megkönnyítsék.

Anglia és a zsidók.

Ezeket a tényeket nem csupán történelmi kuriózumként említtem meg, hanem inkább azt óhajtom ezzel hangsúlyozni, hogy a zsidóknak Ciónba való visszatérése nemcsak a zsidók, hanem a nemzsidó, különösen az angol világ nagy része tudatában is élt, már háromszáz esztendővel a Balfour-deklaráció előtt. És ezalatt a háromszáz esztendő alatt, amely a Balfour-deklarációt megelőzte, számos angol államférfú és papi egyéniség (lord Shaftesbury, lord Palmerston és sok más) támogatta a zsidók visszatérését Palesztinába. Palmerston idejében ez a támogatás konkrét tervek és indítványok formáját vette fel, amelyek azonban később kivihetetleneknek bizonyultak; végül azonban a brit kormány nyilvánkozta és erre vonatkozólag konzuljainak a Keleten utasításba adta, hogy a zsidók Palesztinában, bármely országból jönnek is oda, Nagy-Britannia védelme alatt állanak.

Amikor majd önöknek alkalmuk lesz a déli zsidó telepeken keresztütlátzni, Kishon le-Ciont, legrégebb és egyik legérdekesebb kolóniánkat fogják látni. Amidőn e kolónia telepesei az első földvásárláson fáradoztak, — és a földvásárlás a törökök idejében sokkal nagyobb művészet volt, mint manapság — a földet csak a jaffai brit alkonzul befolyásával és segítségével szerezheték meg.

Nem szándékom, hogy a tisztelt Bizottságot történelmi részletekkel fárasszam afelől a kapcsolat felől, amely Nagy-Britannia és a zsidók Palesztinába való visszatérésének gondolata között az utolsó 300 esztendő folyamán fennállott. Ha azonban szabad idejünkben egyszer átvesszük azt az áttekintő ismertetést, amelyet e

témáról kidolgoztunk, úgy meggyőződhetnek majd róla, hogy nem túlzók, amikor állítom, hogy ez a kapcsolat reális tény volt. Reális tény volt; félig vallási jellegű és lehet, hogy más okokon is alapult; de létezett, élt az angol nép tudatában s ezért azt hiszem, hogy a Balfour-deklaráció csak utolsó szeme volt a kísérletek ama láncsorának, amelyeket az angol nép tett avégből, hogy bennünket a Palesztinába való visszatéréshez hozzásegítsen.

Mielőtt befejezném, két eseményről óhajtanék említést tenni, amelyek a Balfour-deklarációt megelőzték:

Amikor 1897-ben munkánkat az első cionista kongresszussal megkezdtük, Dr. Herzl, a mozgalom akkori vezetője megkísérelte, hogy a szultánnal Palesztinába való visszatérésünk felől tárgyaljon. A szultán az akkori török módon sohasem mondott sem „igen”-t, sem „nem”-et. S így az ügy bizonytalanságban maradt. A zsidók helyzete napról-napra rosszabbodott és végül 1903-ban Kisenev-ben pogrom tört ki, amelyet egész Oroszországot elárasztó pogromhullám követett. A zsidók helyzete kétségbeesítő lett. A remény, hogy a török kormánytól valamely végleges elhatározást kapjunk, szétfoszlott s a cionista mozgalom vezetője, aki folyton remélte, hogy Anglia hozzásegít minket majd egy napon a visszatéréshez, Josef Chamberlainnel találkozott.

Chamberlain éppen akkor tért vissza afrikai útjáról és felajánlotta a zsidóknak Ugandát (ma Kenyának egy része) s ezzel a következő helyzet elé kerültünk: Mozgalmunkkal, amely még messze állt törekvései valamelyes gyakorlati megvalósulásától, a világ leghatalmasabb kormánya nagyon komolyan foglalkozott, olyannyira, hogy territóriumot ajánlott fel, amely csaknem akkora, mint a palesztinai mandatum-terület. úgy gondolom, hogy 8000 négyzetmérföld területű fensík Ugandában. Nem voltam ott soha, de annyit tudok, hogy művelhető, használható föld. Végveszélyben voltunk. És mégis, amikor ezt az ajánlatot a cionista kongresszus elé vitték, ott heves vita támadt fölötte. Végül azzal fogadták el az ajánlatot, hogy bizottságot fognak oda az országba küldeni, amely azt meg fogja vizsgálni. Ez a határozatot azonban csak egy nagyon, kis majoritás fogadta el. A kisebbség, egy nagyon tekintélyes kisebbség, mely főképpen keleteurópai zsidókból állott (én magam is közöttük voltam), visszautasította az ajánlatot és pedig egyszerűen ebből az egyedüli okból: „nem Palesztina és sohasem lesz Palesztina!” Emlékszem, mi akkor azt proponáltuk vezérünknek, hogy írjon a brit kormányhoz körülbelül ebben

az értelemben: „rendkívül hálásak vagyunk nagylelkű ajánlatukért, de mi azt éppoly kevésbé fogadhatjuk el, mint ahogy nem járulhatunk hozzá ahhoz, hogy ne legyünk többé zsidók. Talán egyszer még módjukban fog állni, hogy más ajánlatot tehessenek nekünk; de azt kell mondanunk: kétezer esztendőn át vártunk, várhatunk egy pár esztendővel még tovább; és ha majd az idő be fog teljesülni, úgy be fogja váltani Isten a népének tett Ígéretét!” Vezérünk meghalt és az ajánlatot nem fogadtuk el. És tizenkét vagy tizenhárom esztendővel később Balfour, antiak a kormányának miniszterelnöke, amely nekünk ama ajánlatot tette, meghozta nekünk a Balfour-deklarációt.

Balfour, mikor vele megismerkedtem, tudni akarta, hogy mi indított bennünket az ajánlat visszautasítására s az egyedüli érv, amely reá hatott, ezek a szavaim voltak: „nem Jeruzsálem és soha sem lesz az.” *Ez az állhatatosság, ez a nyakasság, Mylord és Uraim, talán a szerencsétlenségünk. Ha feladtuk volna, talán nem volna már zsidókérdés. De mi már ilyenek vagyunk; ez a végzetünk.*

A Balfour-deklaráció.

A királyi Kormány a Balfour-deklarációt 1917 november 2-án bocsátotta ki. A deklaráció alapjait már igyekeztem megismertetni: a zsidók helyzete és Palesztinával való történelmi kapcsolatuk. Ezekről az okokról a brit államférfiaknak kétségtelenül tudomásuk volt a deklaráció kibocsátásakor. Többször felületesen úgy nyilatkoztak a deklarációról, hogy: „laza jellegű dokumentum, melyet háború idejében alkottak és csupán *háborús* szükség-intézkedés.” Sokkal többre értékelem a brit államférfiakat, semhogy ily gondolkodást tulajdoníthatnék nekik, ünnepélyes aktus volt a deklaráció: egy népösszességnek, egy ősi népnek tett lekötöztetés; egy népnek, amely a fentebb ismertetett, emberhez nem méltó helyzetben van. Meggyőződésem, hogy a deklaráció megalkotói nem tekintették azt csupán jelentőség nélküli, háborús szükség-intézkedésnek, amely egyideig segít rajtunk, a háború befejezése s a függő kérdések rendezése után azonban értékét veszti. Nem hiszem, hogy léteznék brit államférfiú, — bármennyire frivol volna is, (ilyet egyébiránt nagyon keveset láttam) — aki azt ilyen szempontból szemlélte volna. Emlékszem, hogy láttam a brit kabinetnek egy okmányát, amely rövid jelentést tartalmaz a kormány elhatározásáról és a jelentés fogalmazásának módja

kidomborítja azt a jelentőséget, amelyet a kabinet tagjai akkor e lépésüknek tulajdonítottak. Tudatában voltak az elhatározás nagy horderejének; ismerték az azzal kapcsolatos rendkívüli nehézségeket és mégis a deklaráció kibocsátása mellett döntöttek.

A deklaráció kibocsátása nem történt meg könnyedén; hosszú tárgyalások előzték meg; végleges szövegezése igen komoly és beható tárgyalások retortáján ment keresztül és bár a kabinet akkor rendkívül el volt foglalva s a háború gondjainak súlya alatt görnyedt, — mégis jelentékeny időt szentelt a deklarációnak. Lord Millner, Sir Mark Sykes, Mr. Amery, Smuts generális segédkeztek abban, hogy a legjobb szövegezést nyerve. Pillanatnyira sem tévesztették szem elől, hogy bizonyos nehézségeket fog támaszthatni. Nagyon felületes felfogásra vall, ha azt mondják, hogy ő Felsege kormánya csak azért tette meg e lépést, hogy a maga részére a háború folyamán a gazdag amerikai és angol zsidóki szimpátiáját biztosítsa. Lehet, hogy ez ténylegesen a deklaráció mellékhatása volt; azonban bizonyára érdekelni fogja a Bizottságot, ha megtudja, hogy éppen a gazdag zsidók, — vagy akiket ilyeneknek mondanak — voltak azok, akik túlnyomó többségben a Balfour-deklaráció ellen nyilatkoztak.

Ennek igazolásaképpen emlékezetükbe óhajtanám idézni, — talán nem is tudják ezt általánosságban, — hogy 1917 júniusában, néhány hónappal a deklaráció nyilvánosságra hozatala előtt, a Times egy levelet tett közzé, amelynek aláírói: tekintélyes nevű, vezető angol zsidó urak, a leghatározottabb módon tiltakozásukat, jelentették be bármily ezirányú lépés ellen. Én akkor Angliából távol voltam; Gibraltárban voltam a kormány megbízásából és Doverben jutott kezembe a Times említett száma. Ez a levél újabb, igen hosszadalmas diszkussziót tett szükségessé. A dolgok normális lefolyása esetén a deklaráció már 1917 júniusában jött volna ki; Anglia vezető zsidó férfainak ellentállása azonban arra indította a kabinetet, hogy újból tárgyalja az egész problémát és hogy tényleg változtasson az okmány szövegén. Végül mégis mai formájában került ki a diszkusszióból a deklaráció. Semmi körülmények között nem mondható tehát, hogy a deklaráció könnyedén adatott meg és csupán háborús propaganda eszközeül szolgált. Jól megfontolt aktus volt és — miként hiszem — ősi hagyománynak, a brit nép részben romantikus, részben vallási vágyának felelt meg, hogy t. i. egy nagyon tövises probléma megoldását a maga részéről is elősegítse. És 1917 atmoszférájában, amidőn mindnyá-

jan reméltük, hogy a vérontás és bánat e káoszából egy jobb világ fog feltámadni: a béke, a boldogság és *a gyengék védelmének* világa, — csak természetesnek tetszett, hogy ama nép felé is kell a figyelmet fordítani, amelynek, ha vannak is jólétben élő tagjai, mégis Európának talán leggyengébb népei közé tartozik.

Mit is jelentett a Balfour-deklaráció? Akkor nagyon egyszerű tényt jelentett s ezt tudatosan mondom. Jelentette Judea; *visszaadását* a zsidóknak, vagy a zsidók visszavezetését Júdeába. I Feltárhathnám a t. Bizottság elé Anglia minden társadalmi rétegehez tartozó felelős államférfiak és egyéniségek nyilatkozatainak egész sorát, hogy bebizonyíthassam, ezt a deklarációt &| zsidó népnek adott *Magna Chartának* tekintették. Bizonyos érte- ^ lemben összehasonlítható egy másik deklarációval, melyet Cyrus király néhány ezer évvel ezelőtt bocsátott ki, megengedvén a zsi- | dóknak, hogy Babilóniából térjenek vissza Palesztinába és építsék fel újra a templomot. Hogy mit jelentett a Balfour-deklaráció az „egyszerű ember” előtt: — megállapítható azokból a beszédekből, amelyek a londoni Operaházban annakidején megtartott igen nagy és ünnepélyes gyűlésen elhangzottak és amelyekben többek között Lord Cecil beszélt és kijelentette: „Arábiát az araboknak, Judeát a zsidóknak, Arméniát az örményeknek!” Sok víz és sok vér folyt le azóta és e kijelentéseknek nem mindegyike valósult meg; de a deklarációból kiolvashatjuk, hogy Nagy-Britannia felelős államférfiai mit mondtak nekünk, hogy mit jelent: *Nemzeti Otthon*; „Nemzeti” azt jelenti, hogy megadatik nekünk a lehetőség, hogy nemzetként élhessünk Palesztinában; és „Otthon” azt jelenti, hogy ennek ellentétéként, — mindenütt máshol csak túrt elemként élünk. Angol emberek előtt nem kell magyaráznom, hogy mit jelent e szó: „otthon” és hogy *mit nem* jelent számunkra mindenütt máshol!

A deklaráció értelme világos volt és a zsidók az egész világon, Európa lövészárkaiban és Oroszországnak pogromok által feldőlt területein aszerint figyeltek fel reá. Akkor zsidók tízezrei vonultak fel Odesszában a brit konzul háza elé, — mögöttük fosztogatók és gyilkosok összeverődött bandái árasztották el az országot és elpusztítottak mindent, ami útjukba került, — és ezek a zsidók szívük teljességéből vitték hálájukat a brit kormánynak akkoriban számukra egyedül elérhető képviselője elé; az elé a képviselő elé, kiről sohasem hallottak, kinek nyelvén nem tudtak beszélni, kinek mentalitását nem tudták megérteni: de érezték,

hogy valami történt a javunkra, ami nekünk a remény és a vágyakozás 2000 esztendeje után végre nyugvóhelyet fog adni ezen a borzasztó világon. Nem kell utaltanom a brit és az amerikai sajtóban megjelent számos újságcikkre. A német kormány, midőn erről utóbb tudomást nyert, le volt sújtva amiatt, hogy a brit kormány őt ebben megelőzte, összehívta akkoriban németországi képviselőinket és igyekezett nekik megmagyarázni, hogy természetesen ő is megtehetné volna ezt, de minthogy Törökországgal szövetségben állott, csak lassúbb tempóban haladhatott volna a cél felé. Lehetséges, hogy a német kormány csak propaganda-ügynek nézte a dolgot; azonban sem a brit kormány, sem a zsidók nem fogták fel olcsó háborús propagandának. Senkit sem volt szükséges a deklarációval megnyerni; mert, miként már elmondtam, a gazdag zsidók szemében, akik pedig befolyásukkal vagy pénzüikkel segíthettek volna, — a deklaráció nem jelentett semmit. A szegény zsidók pedig — adni semmit sem tudtak.

A Nemzeti Otthon és a nemzsidó lakosság.

A deklaráció abban az időben — politikai nyelven ezólva — *zsidó államot* jelentett. Amikor a békekonferencián Mr. Lansing azt kérdezte tőlem: „mit ért ön zsidó nemzeti otthon alatt?” azt válaszoltam: „Palesztinában felépíteni valamit, ami éppen annyira zsidó, mint Anglia angol”. Magától értetődik, hogy emellett mindig azt tartottuk szem előtt, s ezt akkori tanácsadóink, az angol államférfiak ismételtlen mondták nekünk, hogy „a Balfour-deklarációnak még egy másik része is van”. Ez a másik rész arról gondoskodik, hogy semminek nem szabad történnie, ami a Palesztinában levő nemzsidó közösségek érdekeit bármely tekintetben hátrányosan befolyásolná”. A Bizottságra bízom annak megvizsgálását és megállapítását, hogy ama munka folyamán, amelyet az utolsó 16 évben végeztünk, történt-e részünkről bármi, ami által a nemzsidó lakosság csak valamiképen is hátrányos helyzetbe került volna? Továbbmegyek: a Balfour-deklaráció, tiltja, hogy a nemzsidó közösségek polgári és vallási jogai korlájtottassanak. Kérem a Bizottságot: adja ennek a tételnek a legmesszebbmenő, nem pedig a polgári és vallási jogok szerinti szoros értelmezését; vizsgálja ki, ahogyan csak kívánja, és én hiszem, hogy isten és a világ előtt kijelenthetem, szándékosan és tudatosan semmi nem történt, ami a nemzsidó lakosság helyzetét károsította volna. Ellenkezőleg, közvetve előnyöket hoztunk az ország lakó-

sainak. Teljességgel nyílt akarok lenni: mi nem ebből a célból jöttünk. Mi avégből jöttünk, hogy a zsidó nép részére nemzeti otthont építsünk. De boldogok és büszkék vagyunk arra, hogy ez az építés jelentékeny előnyöket hozott az országnak, a maga összessége számára.

Az újjáépítés nehézségei.

A Balfour-deklaráció kibocsátása és a kétesértékű világbéke létrejötte közötti időben, Mylord, nem igen volt meg annak a lehetősége, hogy a deklaráció határozmányai alapján munkánkat megkezdhettük volna. Röviden ismertetni óhajtanám, hogy milyenek voltak a feltételek, amelyek mellett az ily méretű munkához hozzá kellett fognunk. Ha majd a Bizottságnak alkalma volt már áttekintést nyerni alkotásaink fölött, akkor hiszem, el fogják ismerni, hogy a telepítés történelmében először fordult elő, hogy' ily művet egy magánjellegű testület alkotott, mely mögött nem állt közvagyon, melynek nem állt rendelkezésére állami szervezet, úgyhogy a munkát oly időben kezdtük, amidőn kezeink úgyszólván még le voltak bilincselve. Az orosz zsidóság, az a zsidóság, amely a cionista eszme és a cionista hagyomány legtermészetesebb hordozója volt, letérten hevert, gyakorlatilag nem is létezett már. Miként már említettem, a nyugati országok vagyonos zsidósága kevés kivétellel, kétkedve vagy ellenségesen állt mozgalmunkkal szemben. Az egyik ily kivétel Rothschild Edmond báró volt, akinek alkotásait szemlélni bő alkalmunk lesz és aki e művet már akkor kezdeményezte Palesztinában, amikor még a törökök voltak itt az urak. Kerek 60 évvel ezelőtt fogott hozzá Rotschild báró a munkához. A báró és még igen kevés azonos gondolkodású egyéniség kivételével a nagy gazdasági hatalommal bíró zsidó tényezők ellenséges, legjobb esetben közömbös magatartást tanúsítottak velünk szemben. Hogy a bevándorláshoz, telepítéshez és a földszerzéshez szükséges anyagi eszközöket megszerezhessük, kalaplevéve kellett az egész világ zsidóságához járulnunk, a szegény emberekhez és tőlük e célra adományokat kérnünk.

Az említett kivételtől eltekintve, tévedés azt hinni, hogy ami Palesztinában felépült, a vagyonos zsidók műve. Amikor zsidókról beszélnek, Mylord, a legtöbben azt a konvencionális, hogy ne mondjam vulgáris képet szokták a *zsidótól* maguk elé *állítani*, hogy hatalmaskodó, kapzsi, bírnivágyó, harácsoló. Úgy képzelik el, mint az áldozatára csapó keselyűt; mintha rá akarna rontani az

országára, hogy azt darabokra tépje. Az én véleményem a zsidókról nem ez; még a gazdag zsidókról sem; mégkevésbé a szegényekről.

Én jórészt közreműködtem azon anyagi eszközök előteremtésénél, amelyek ebbe az országba investálódtak. 1920 óta a mai napig tizenegyszer voltam Amerikában, egyszer Délafrikában, számtalanszor Európa különböző országaiban és ismerem embe-reimet. A szegény- és az alsóbb középosztályból valók; és a szegény zsidó bizony *nagyon* szegény.

Csak 1929_óta, a szélesebbkörű Jewish Agency megalakítása óta nyert Palesztina némi „gyakorlati” jelentőséget. Ha tudni-illik a ma embere gyakorlati ügyről beszél, úgy nem gondol az élet imponderabiliáira és nem érti meg, hogy a pénznek sokkal kevesebb az értéke, mint az eszménynek, mint a lelki ösztönnek, az ezrek és tízezrek önfeláldozásának, akik minden pillanatban készen állanak arra, hogy a legelső alkalommal Palesztinába induljanak. Amikor Palesztina olyasféle „gyakorlati” üggyé vált, lassanként az ű. n. gyakorlati emberek részéről is kaptunk támogatást; kezdetnek azonban egy kicsiny országban kellett dolgoz-nunk, amely a világháború és négyszáz évi török rablógazdaság után elszegényedett és leromlott állapotba hanyatlott. Nagyon gyakran úgy néztek reám brit államhivatalnokok, hogy érez-nem kellett szavakkal ki nem fejezett gondolatukat: ez a Dr. Weizmann derék ember, de fejjel megy neki a falnak; mit is tudna ebből a lerongyolódott országból csinálni? 1930-ban lord Passfield, ez a praktikus férfi és jeles nemzetgazdász így szólt hozzám: „De, Dr. Weizmann, hát nem látja be, hogy ott még egy macska számára sem találhat megfelelő helyet?” Nem akarnék szarkasz-tikus lenni, de: azóta nem egy macska talált itt helyet és az ország lakossága lord Passfielddel folytatott ama beszélgetésem óta mintegy 200.000 zsidóval szaporodott.

Ilyen körülmények között kellett a munkát megkezdenünk; nem volt sem állampénztárunk, sem pénzünk, sem tapasztalatunk, sem előképzettségünk; megroskadt népünk volt csupán; nép, mely évszázadokon át teljesen távol volt a mezőgazdaságtól, távol attól, amit angol nyelven „pionir”-nak neveznek. Kis szató-csokból, közvetítő kiskereskedőkből, intellektuellekből állott, — de hozzáláttunk a munkához. 15 év múltán oly teljesítmény bonta-kozott ki előttünk, amelyre — nem is akarom elhallgatni — büszkeséggel tekinthetünk.

Abból az anyaggyűjteményből, amelyet önök elé tártunk, s amelyet kétségtelenül gondosan át fognak tanulmányozni, teljesítményeinket konkrét tényekben és számokban fogják meglátni. Táblázat fekszik előttem, amelynek beható ismertetésével nem akarnám önöket fárasztani. Palesztinának a háború befejezése utáni 56.000 főnyi zsidó lakossága, a hivatalos adatok szerint, kerek számban 400.000 főre szaporodott. Én 1918-ban, amikor még dúlt a háború, Palesztinában voltam. Lord Allenby főhadiszállására voltam akkor beosztva és láttam azt a zsidóságot, amely abban az időben itt élt; — csupa öreg ember, akik imádkozni, meghalni és magukat a Szentföldön eltemettetni jöttek ide. A ma itt élő zsidó azonban egészen más fajta.

A földből bizonyos területet megszereztünk. Erről is kell néhány szót szólnom. Arab barátaink mindig azt mondják nekünk: „igaz, ami földet eddig szereztetek, talán nem sok — de miképpen lesz ez a jövőben?” A Nemzeti Otthon földterülete ma kb. 350.000 acres. Angliában, Amerikában vagy Kanadában csaknem ily nagy területek vannak magántulajdonban. Az összterület azonban, amelyet a zsidók a legutóbbi 60 év alatt szereztek, nem több mint 1.400.000 dunam; ha négyvel osztjuk ezt a számot, úgy megkapjuk a területet acresban kifejezve. Azt is mondják, hogy mindaz a föld, ami zsidó tulajdonba került, minőségileg jó; de elfelejtik hozzáfűzni, hogy *most* jó és pedig azért, mert pionírjaink vére és verejtéke tette termékenyvé és jelentékeny pénzáldozatokat fektettek belé. Kezdetben termékétien volt ez a föld, amelyről brit hivatalnokok 1919-ben azt mondták nekem, hogy nem tudunk majd vele mit kezdeni. Állíthatom azonban, hogy ha önök közül valaki akkor arra a területre tekintett volna, amelyen ma Tel-Aviv és Rison-le-Cion épült, úgy azt mondta volna: „valóban ezen a földön ember le nem települhet”.

Az arabok és a cionizmus.

Mi leküzdöttük mindezeket a nehézségeket és én mondhatom, hogy emellett mindaz, ami azt a célt szolgálta, hogy Nagybritannia helyzetét a világ ezen részéhez való viszonyában megnehezítse, a cionizmust és a zsidókat vette elő kényelmes ürügynek; a zsidók pedig kitünően beváltak ily ürügynek. Egy másik nehézség, amelylyel meg kellett küzdenünk az volt, hogy ugyanazok az okok, amelyek talán sietteték a Balfour-deklaráció kibocsátását, ellenhatásokat is kiváltottak. Egyike a főellenhatásoknak a mind-

inkább növekvő arab nacionalizmus. Az arab nép a világháborúból nagyobb nemzetöntudattal került ki; és joggal. Palesztinára úgy tekint mint arab országra, minket pedig jövevényeknek néz. Nem alkalmas az idő most arra, hogy efölött vitázzunk, de erre a különös ellenvetésre, úgy gondolom, implicite már megadtam a választ. Talán érdekelni fogja önöket, ha egy részletet felolvasok abból a beszédből, melyet az azóta elhalt lord Millner 1923-ban a felsőházi vita során mondott:

„Ha az arabok odáig mennek, hogy Palesztinára ugyanabban az értelemben emelnek igényt, mint ahogyan Mezopotámiára, vagy a tulajdonképeni Arábiára, mint arab országra: úgy arcul csapják a tényeket, az egész történelmet, az egész hagyományt. Lehetetlen Palesztina jövőjét az ország jelenlegi arab majoritása időleges benyomásaiból és érzéseiből kialakuló rendelkezéseinek átengedni.”

Én ehhez még hozzáfűzném, hogy már a Balfour-deklaráció kibocsátása idejében, sőt már előzőleg is brit államférfaik és tényezők, akik brit államférfiakkal tárgyaltak, tudatában voltak az arab érzékenységnek, valamint az azokhoz való viszonyunk szükséges tisztázásának. A nehézség, amellyel akkor és — fájdalom — még ma is szemben állunk, az, hogy nagyon kevesen voltak és vannak ma is arab tényezők, akik az arab nép nevében teljes autoritással beszélhetnének. 1918-ban egyetlen kiváló arab férfiú létezett: Feisal emir, aki akkor azon arab haderők főparancsnoka volt, amelyek Allenby hadseregének jobbszárnyát támogatták, — a későbbi Feisal király. Allenby tábornok ösztönzésére Feisal emirt felkerestem táborában, őszintén és nyíltan elébetártam törekvéseinket, reményeinket, kívánságainkat és szándékunkat, és csak azt az egyet mondhatom — bárcsak meggyőzhetném erről akár eskümmel megerősítve arab ellenfeleimet, — hogy teljesen egyetértettünk egymással és hogy ez az első találkozásunk kezdete volt egy egész életre szóló barátságnak. Kapcsolataink ezt követően kifejezésre jutottak egy szerződésben, vagy — minthogy a szerződés szó talán túligényes, mert hiszen nem voltam szerződő fél — mondjuk egy okmányban, melynek erkölcsi hordereje nem tehető vitássá. Ez az okmány meghatározta a Palesztinában élő zsidók és a Palesztinában élő arabok egymás közötti viszonyainak és az arabokhoz általában való viszonyoknak alapvonalait. Hangsúlyozni szeretném ehelyütt, hogy ebben, — amennyire *rólunk* van szó, — azóta semmi sem változott.

Az említett szerződésnek az a tény ad különös jelleget, hogy a közvetítő, aki a tárgyalásokat vezette és a szerződés formába öntésében maga is közreműködött, Lawrence ezredes volt. Ő egyúttal tolmácsként is működött. Erről a szerződésről jelentést tettem a Külügyi Hivatalnak és más hatóságoknak, amelyekkel akkoriban dolgunk volt.

Lehet, hogy mi ebbe az országba mint oly nép jöttünk, amelyben nyugati népet láttak nyugati iskolázottsággal. Sokkal erősebben és sokkal mélyebben voltunk saját művünkől igénybevéve, mely összes energiánkat követelte, s ezért, lehet, hogy nem tettünk meg mindent, ami normális körülmények között arab barátainkhoz az utat egyengethette volna. A történelem fog majd erről ítéletet mondani. Azonban: mi gyakori kísérleteket tettünk itt, Kairóban, Damaszkuszban, Beirutban, hogy az arabokkal megértessük álláspontunkat, őket a velünk való együttműködésre felszólítsuk és hogy közösen teremtsünk *modus vivendit*. Azonban: a baráti kéz, amelyet ismételten kinyújtottunk, mindig visszautasított s ezért vagyunk ebben a helyzetben, amelyet a Királyi Bizottság maga előtt lát. Önök az általam képviselt szervezetet, saját magamat és barátainkat mindig örömezt késznek fogják találni arra, hogy mindenben segítségükre legyünk — amennyire t. i. segítségünkre szükség volna — abban, hogy ez a tövises probléma megoldáshoz juthasson.

Az újjáépítés gyakorlati kérdései.

Ezzel befejeztem bevezető megjegyzéseimet és csak röviden térek át munkánknak inkább gyakorlati részére. A gyakorlati főproblémák, amelyekkel szembenállunk: a bevándorlás, a földszerzés, a munkaviszonyok, és az önkormányzat kérdései. Igyekeztem tisztába hozni, hogy eredettől fogva mit jelentett a Balfour-deklaráció és hogy az később azon különféle okmányokkal, amelyeket a Bizottság bizonyára áttanulmányozott, miképpen magyaráztatott. A deklaráció, a mandátum és az 1922. évi Fehér Könyv (amely a kötelezettség eredeti értelmét megszorította) igazságos interpretációja nem hagy fenn kétséget afelől, hogy a bevándorlást *egyetlen* princípium határozza meg és pedig az ország felvevőképességének princípiuma. Minden zsidó előtt felfoghatatlan, hogy ennek más lehetne az értelme, mint az, hogy zsidók mindaddig jöhessenek Palesztinába, ameddig Palesztina őket felvenni képes.

Az ország felvevőképessége.

A felvevőképesség terjedelme az időről-időre megejtett tudományos vizsgálatok alapján állapítható meg és mondhatom, hogy ez a felvevőképesség még semmiképen nem jutott közel a kimerüléshez. A bevándorlóknak a világon s így a zsidó bevándorlóknak is, akik a bevándorlók nagyobb részét teszik, két fajtája van: az egyik, aki az utána következő elől az utat elzárja, és a másik, aki az utána következőnek utat nyit. Gyakran láttam, amint emberek akik — mondjuk — Amerikába vagy valamely más országba vándoroltak, boldogok, hogy a maguk számára helyet találtak és nincsenek nagyon azon, hogy azonos kategóriájúak nyomon kövessék őket, mert attól tartanak, hogy meghatározott kategóriához tartozó egyének túlnagy koncentrációja kedvezőtlen hatásokat fog előidézni.

Palesztinában ez egészen másképen van. Az idejövő bevándorló egyedüli életcélja nemcsak az, hogy önmagának hasznára legyen, hanem, hogy mások számára is a bevándorlást lehetővé tegye. Ha a Bizottság egy kolóniának valamely telepésétől, vagy egy gyár valamely munkásától megkérdezné, hogy boldog és megelégedett-e: úgy 100 eset közül 90-ben azt a választ kapná, hogy igen; de mindegyik hozzáfűzné a kérdést: „jönnek-e még mások is utánam?” A bevándorlók nemcsak, hogy nem estek a közterhére, hanem módot teremtettek arra, hogy mások számára is a bevándorlást mindinkább lehetővé tegyék. Nem mondhatom és bizonyítani sem tudnám, hogy ez minden időre korlátlanul így fog maradni; ha azonban abból a helyzetből indulunk ki, amint az az utolsó néhány esztendőben kialakult, úgy a kilátások a mezőgazdaságban, az iparban és a kereskedelemben mind nagyobb lehetőséget nyújtanak alkalmas emberek felvételére s ezért lehetetlen feltételezni, hogy a Balfour-deklaráció azt jelentené, hogy zsidókat Palesztinába csakis oly mértékben szabad beengedni, hogy számuk az arabokét túl ne haladja.

Zsidók bevándorlása Palesztinába az ország felvevőképességéhez mérten legyen megengedve. Ez oly princípium, amelyet teljesen és őszintén elfogadtunk. Mi elfogadtuk az 1922. évi Fehér Könyvet, bár az részünkre csalódást hozott; de lojálisán elfogadtuk és értelme szerint végeztük a munkát. Egyetlen lépést nem tettünk, mely ellentétbe került volna az abban lefektetett politikával. Itt természetesen azokról beszélek, akik ő Felső kormányának a cionista ügyek, valamint a Jewish Agency ügyei-

nek vezetéséért felelősek. Ha pedig a felvevőképesség princípiumát, amely fölött nem vitázunk s amelyet elismerni készek vagyunk, elfogadtuk: (mellesleg megjegyezve, hogy teljes a bizalmunk a kormányzat iránt, hogy azt fair és igazságos módon fogja értelmezni, ámbár az általuk produkált számadatok a mieinktől gyakran eltérnek) — úgy a Bizottság figyelmét arra a tényre óhajtanám irányítani, hogy az nem felel meg szigorúan az „Otthon” fogalma definíciójának.

„Otthon”: az a hely, ahová mindenki szabadon visszatérhet. Anglia lehet túlnépesedve, Belgium lehet túlnépesedve; de ha egy belga ember külföldről visszatér, úgy a határon nem kérdezik tőle, hogy Belgium „felvevőképességének” keretébe esik-e? Csakhogy, miként már mondtam, nem akarunk efölött vitázni. Mi a felvevőképesség elvét lojálisán elfogadtuk; ezt az elvet azonban igazságos módon, gazdasági szempontokból kell értelmezni s emellett állandóan szem előtt kell tartani, hogy mindaz, amit teszünk, ne érintse hátrányosan az ország lakosságát.

Az emberanyag.

Legyen szabad röviden arról a bevándorlóról beszélnem, aki ebbe az országba jön. Nem venném emiatt a Bizottság türelmét igénybe, mert meg vagyok róla győződve, hogy a Bizottság megfelelően van tájékoztatva ereszenben is. De kell róla beszélnem, mert szomorúsággal olvasom gyakran angol írásokban, hogy a cionisták Európa „söpredékét” hozták Palesztinába. Mi, saját életem folyamán fiatal férfiak és nők két nemzedékét hoztuk Palesztinába. Tény, hogy sokan ezek közül koldusszegények, sokan otthon nélkül voltak s idejöttek, hogy maguknak itt otthont szerezzenek; de ők voltak azok, akik mindazt alkották, amit önök itt mint az ő művüket látni fognak, ők azt mindenki szeme láttára, becsületesen, szerényen, áldozatkészen, jól végezték. Ha ezek rászolgáltak a „söpredék” elnevezésre, úgy magam is szeretnék ehhez a söpredékhez számítani.

Még egyszer az arabkérdés.

Mielőtt befejezném, az arabkérdésre óhajtanék visszatérni. Lehetséges, hogy az arabok a világháború eredménye révén nem nyertek száz százalék erejéig kielégítést. Azonban, — ha jól értem, — a háború befejeztével az arab probléma *a maga egészé-*

ben szabályoztatott, nem pedig az arabok emez vagy amaz csoportjára való figyelemmel. Az arab nemzet a háborúból három állami alakulatban került ki: Hedzsasz, Irák és Transzjordánia. Igaz, hogy ez nem jelent mindent, amit csak ember kívánhat; de létezik-e ember a világon, akinek összes kívánságai teljesülnek? *Részünkre* csak ez az ország — és nem is az egész — áll munkára nyitva s én úgy hittem, hogy zsidók és arabok ama ősi, hagyományos együttműködése, amely Európának annyit nyújtott és amely ennek a két népnek lehetővé tette, hogy a Középkor sötét idejében Európát a tudomány, a művészet és a bölcsélet gazdag kincseivel ajándékozta meg; — úgy reméltem, hogy az együttműködésnek ez a hagyománya ma is ható tényező lesz és segítségünkre fog jönni, hogy kivezető utat találhassunk. Ez mindaddig nem állt be; de kijelentem, hogy nem adtam fel ennek a reményét.

Transzjordániáról tettem említést. Még egy megjegyzést szeretnék ehhez tenni és emellett előre kell bocsájtanom, hogy nincsen szándékomban Transzjordánia jelenlegi politikai státuszát diszkusszió tárgyává tenni. Nem hiszem, hogy létezne értelmes zsidó ember, aki ma valamely változtatást kívánna. A Bizottság figyelmét fel kell azonban hívnom arra, hogy abban az időben, amikor ezt a tervet felvetették, amikor a Balfour-deklarációt kibocsátották és hatályba lépése után még csaknem öt éven át is, *Transzjordánia Palesztinához tartozott*. Oly okokból, amelyek itt nem kell közelebbről kifejtennem és amelyek nem énreám tartoznak, helyesnek tartották elszakítását, ezzel Palesztina megcsonkítását és levágtak róla egy országrészt, amely nagyobb, mint Palesztina, amely éghajlati, néprajzi és fizikai tekintetben éppen oly jó (vagy éppen oly rossz) mint Palesztina és bizony keserű érzést vált ki belőlünk, amikor azt vetik azután szemünkre, hogy: „Palesztina kis ország és ti túlnépesedést idéztek elő benne”.

Fejlődési lehetőségek.

Lordságod és a Bizottság figyelmét fel szeretném hívni arra, hogy nézetem szerint a további fejlődésnek jelentékeny lehetőségei állnak fenn. Mindez azon múlik, hogy miképpen nézik a dolgot. Hallottam a „megművelhető föld” fogalmának meghatározását, — nem kell ezzel behatóbban foglalkoznom, mert olvastam, hogy a Bizottság erről tegnap meglehetősen behatóan tárgyalt, — de *homokbuckák* minden gyakorlati elgondolás szerint meg-

művelhetetlenek. Ha nem lehet vizet fakasztani rajtuk, úgy valóban megművelhetetlenek; de ha lehet vizet fakasztani belőlük, úgy megművelhetők. Szakembereink, akiknek szerencsájük lesz a Bizottság elé járulniok, földterületekre fognak rámutatni, amelyek a zsidó telepítés céljaira még használatba vehetők, anélkül, hogy az itt levő lakosság érdekei bármily sérelmet szenvedhetnének. Klasszikus példa erre a Hule-mocsár. Hosszan elterülő mocsár, amely évezredekken át Palesztina járványfészke volt és minden gyakorlati elképzelés szerint megművelhetetlen. Én remélem, hogy ha majd, egy-két év múlva a Bizottság néhány tagjának alkalma lesz egy egyszerű látogatásra Palesztinába jönni, úgy majd látni fogják, hogy milyen változáson ment át az országnak ez a, mellesleg mondva, gyönyörű szép része. Mi reméljük, hogy ott legalább kétezer családot fogunk tudni elhelyezni.

De másfelé is kell helyet teremtenünk. Itt nem az a helyzet, mint Kanadában vagy Délafrikában, ahol nagy kiterjedésű területek állanak rendelkezésre; itt elsősorban helyet kell teremtenünk s én úgy hiszem, talán jó számunkra, hogy azt tovább is tennünk kell. Én hiszem, hogy ez lehetséges és keresztülvihető és csak arra szorítokozom, hogy ezt megmondjam. Nem vagyok földkérdésben vagy telepítésben szakember, azonban önök elé fogják tárni a tényeket és a pontos számadatokat. Úgy hiszem, hogy itt minden egy dinamikus fejlesztési politikán múlik, amelyet a Palesztina-kormányzatnak kezdeményeznie kellene.

Felelettel tartozom még a Bizottságnak arról, hogy miért van künn a vidéken aránylag kevés telepesünk. Az összlakosság közül telepes zsidók, vagyis azok, akik mezőgazdasági munkát végeznek, kerekszámban 55.000-en vannak. Saját, vagyis a Cionista Szervezet és a Jewish Agency által alapított telepeinken körülbelül 4.200 zsidó család dolgozik. Az utóbbi években a zsidó telepesek arányszáma csökkent, mert a bevándorlók egyrésze hosszabb ideig a városokban maradt. A bevándorlóknak az országba érkezésétől a mezőgazdasági telepre való áthelyezéséig ugyanis mindig bizonyos idő telik el. Mezőgazdasági kolonizáció természeténél fogva nagyon nehezen és lassan haladó dolog. Úgyszólván szervesen kell fejlődnie és mind az emberanyagnak, mind magának a földnek jelentékeny előkészítését, valósággal állami megszervezését igényli, hogy eredményes legyen. Igen nagy akadályokat kellett e tekintetben leküzdenünk és én úgy vélem, hogy amíg a kormány nem indít meg dinamikus és pozitív poli-

tikát a sűrű betelepítés érdekében, — nem akarok ezzel a Palesztina-kormányzat felől bírálatot gyakorolni — a mi telepítési munkánk csak lassan lesz képes előrehaladni.

A munkáskérdés.

Néhány szót a munkáskérdésről: Munkánknál bennünket az az elv vezérelt, hogy mindent saját kezünk munkájával alkossunk. Hitem: hogy csak az a sajátunk, amit saját munkánkkal építünk; és ehhez itt Palesztinában oly alkalom kínálkozott, amilyen nekünk soha más országban meg nem adatott. A történelmi fejlődés következtében országról-országra vándoroltunk; valamely országba már csak akkor jöttünk, amikor az már fel volt építve s emiatt úgyszólván be kellett hatolnunk egy már megteremtett organizmus pórusaiba. Innen ered jórészt a nemzsidók különleges viszonya a zsidókhoz. Egészen drasztikusan kifejezve vetik szemünkre, hogy élősdiak vagyunk, mert mindig csak akkor jövünk, amikor már minden készen áll. Itt végre egyszer alkalmunk nyílt arra, hogy mindent az első kapavágástól kezdve, mi magunk hozunk létre. Homokbuckákat és mocsarokat kellett termőföldre átalakítanunk. Házak nem álltak, építenünk kellett. Utak nem voltak és legalább egynéhányat tudtunk saját kezünkkel törni s ezért ránk nézve óriási erkölcsi jelentősége van annak, hogy ezekben az időkben zsidók nem avégből jönnek egy visszamaradt lakossággal bíró országba, amely olcsó munkaerők rezervoárja, hogy csupán a felvigyázó vagy a földesúr szerepet vegyék át, a munkát ellenben az arabokra hagyják.

Azt hiszem, hogy jogos önérzettel mutathatók arra, hogy mindaz, ami itt alkottatott s amit önök itt majd látni fognak, zsidók kezemunkájának eredménye. Ezzel összefüggésben egy szemrehányással kell szembeszállnom, mellyel nagyon gyakran találkozunk; azzal tudnillik, hogy mi a cionista telepeken nem foglalkoztatunk arab munkásokat. Elsősorban azzal kell erre válaszolnom, hogy mi amennyire csak lehet, *egyáltalában nem foglalkoztatunk munkásokat. Telepeinken minden telepes önmaga tartozik dolgozni*, bérmunkát pedig csak nagyon csekély mértékben veszünk igénybe. *A telepes azt a darab földet, amit kap, a maga és családja munkájával köteles megművelni.*

Ha Palesztinát a maga egészében nézzük, úgy a munkások foglalkoztatásuk szerint három különböző szektorba oszlanak;

arab, zsidó és az e két szektor között álló kormánysszektorba. Az arab szektorban nincsen zsidó munka; a kormánysszektorban bizonyos mértékben zsidó munkát is vesznek igénybe, és pedig — elismerőleg mondhatom — emelkedő mértékben, mégis nem abban az arányban, amilyenben ezt a létszám szerint igényelni jogunk volna. Ez alatt azt értem, hogy közmunkáknál 30%-ban zsidó munka volna igénybeveendő s emellett nem gondolok arra az arányra, amellyel a kormány bevételeihez hozzájárulunk, hanem a lakosság számarányára. Az ország bevételeihez való hozzájárulásunk sokkal nagyobb, mint amennyi a zsidó lakosság számarányának megfelel, míg a közmunkákban való részesedésünk mélyen e számarány alá esik, bár nagy harcok árán ez a számarány most már emelkedőben van.

A kormánysszektorban tehát nem kapunk számarányunknak megfelelő mértékben foglalkoztatást. Ennek folytán az egyedüli szektor, amely nekünk jut, a saját magunké. Ez a szektor ismét két részre oszlik. Amennyire magánvállalatok jönnek e részben tekintetbe; ha mondjuk, jön egy zsidó vállalkozó és gyárat épít, mint pl. a Potash-művek és a cementművek; vagy ha egy zsidó narancsültetvényt létesít, úgy ezeknél jelentékeny számban arab munkásokat foglalkoztatunk. Úgy hiszem, nem tévedek, ha azt mondom, hogy a zavargások előtti időben a zsidó narancsültetvényeken foglalkoztatott arab munkások száma 6000—7000 volt. A Potash-műveknél, a cementgyárban és más vállalatokban is jelentékeny számban ma is foglalkoztatnak arab munkásokat. Az egyetlen szektor, amelyben arab munkásokat nem foglalkoztatnak, a zsidó kolóniák, amelyeket a világháború óta létesítettünk. Itt — őszintén szólva, — bizonyos dilemma előtt állunk. Ha nem foglalkoztatunk arab munkásokat, úgy szemünkre vetik: „ti az országba jöttök és nem foglalkoztatjátok a már itt levő munkásokat”. Ha pedig foglalkoztatunk arab munkásokat, úgy azt a szemrehányást kapjuk (és ez a szemrehányás igen gyakran olvasható az arab sajtóban): „ime, ilyenek ők! Idejönnek és itt élnek és a tulajdonképeni munkát másokkal végeztetik, míg ők egyszerűen adják az urat!”

Saját újjáépítésünket magunknak kell véghez vinnünk. Szeretném még ehhez hozzáfűzni, hogy jelenleg ezek a különböző szektorok, különösen a zsidó és az arab, egymástól csaknem hermetikusan el vannak zárva. Ez az általános politikai helyzetből következik, amelyeket a Bizottság éppen vizsgál. Ha majd egyszer

az egymástól különszakadt részek közötti válaszfalak le fognak dőlni, remélem, módot fogunk találni arra, hogy arabok zsidókat és zsidók arabokat nagyobb számban foglalkoztassanak.

Zsidó panaszok.

Nem akarom a Bizottság előtt elhallgatni, hogy igen sok panaszunk van. E panaszokat azonban nem fogjuk azzal a szándékkal előadni, hogy a kormány fölött a kritika kedvéért mondjunk kritikát. Tudjuk, hogy a kormány igen sokat tett az országért. Tudjuk, végre is az, hogy egyáltalában ebben az országban vagyunk, az angol kormánynak és itteni szervének köszönhető. Az időnként elhangzó kritika ellenére, — úgy vélem, — hogy minden zsidó szíve mélyén hálaérzet lakozik azért, hogy legalább egy nemzet van a világon, amely megadta nekünk a lehetőségét annak, hogy művünket megkezdhattuk. Nem hunyhatunk azonban szemet a mulasztások fölött, ama sok dolog fölött, amelyet meg lehetett volna tenni a mandátum szellemének megfelelően és azt hiszem, nemcsak a Nemzeti Otthon, hanem az egész ország általános jóléte érdekében is. Nem akarok itt hosszan időzni. Mi időről-időre évi jelentéseket terjesztettünk a mandátum-bizottság elé s ezért a Bizottság figyelmét csak azokra az okmányokra akarom felhívni, amelyeket mi e bizottság elé tártunk. A mandátum-bizottság elé terjesztőit utolsó jelentésünk többé-kevésbé kimerítő sorozatát tartalmazza panaszainknak; legfőbb panaszunk azonban az, hogy a kormányzat mindeddig nem indított meg oly aktív, dinamikus politikát, amely a zsidó Nemzeti Otthon, valamint az egész ország javát előmozdíthatta volna. És, bár paradoxnak fog tűnni: — foglalkozásom szerint vegyész vagyok és ezért hajlok a paradoxonok felé, — a kormányzat, úgy hiszem nem cselekedett eleget az *arabok* érdekében. Tett ugyan egyet s más — s itt választóvonalat szeretnék húzni az utolsó négy év s az ezeket megelőző tizenkét év közé. Azt hiszem: egy megelégedett arab lakosság, — nem mondom, hogy e tekintetben valaha is ideális állapotot lehetne elérni, — egy lakosság, amely láthatná, hogy érdekében valami pozitívet alkottak, — bár az utóbbi időben valami történt e téren, — igen sokat jelentene a Zsidó Nemzeti Otthon *biztonsága* számára.

A kormány tervet dolgozott ki az önkormányzat vagy legalább is az ország önkormányzatának megkezdése számára. Törvényhozó Tanácsot akar létrehozni. Miután azonban ennek a

Törvényhozó Tanácsnak lényegét megismertük, sajnálatunkra kénytelenek voltunk azt, mint korait magunktól elhárítani. Mi úgy hisszük, hogy sokkal természetesebb volna, ha az ország előbb megfelelő gyakorlatokat szerez a municipális önkormányzat terén; és azt hisszük, hogy azt a formát, amely tervbe van véve, az arab lakosság, amely hasonló javaslatot már korábban visszautasított, egyszerűen arra fogja felhasználni, hogy a Zsidó Nemzeti Otthon felépítésének újabb akadályt gördítsen útjába. Hozzá akarom azonban fűzni, hogy kell oly formának és feltételeknek lenniök, amelyeket remélhetőleg sikerülni fog a Bizottságnak megállapítani, — bár tudom, hogy ez igen nagy feladat, — amelyek segítségével bizonyára, bevonásunk mellett, önkormányzati intézmények és különösen Törvényhozó Tanács felállítható és remélem, az ország többi lakosságának hozzájárulását is megfogják ehhez nyerni.

Súlyos feladat vár a Királyi Bizottságra; a Bizottság oly időben jött, amelyben a zsidóság helyzete sötétebb, mint valaha is volt; még a mi történelmünk folyamán is. Reményem és óhajom, hogy megadassák önöknek, hogy megoldhassák ezt a feladatot!